

Павло Зернецький,
Олена Кучерова
Національний університет
«Кієво-Могилянська академія»

КОГНІТИВНІ СХЕМИ ІНАВГУРАЦІЙНИХ ПРОМОВ АМЕРИКАНСЬКИХ ПРЕЗИДЕНТІВ XXI СТОЛІТТЯ

У доповіді окреслено особливості моделювання когнітивних схем інавгураційних промов президентів США початку XXI століття. Зосібна визначено типові когнітивні схеми та розглянуто подальші перспективи генологічних досліджень інавгураційних промов.

Ключові слова: когнітивна структура, дискурс, генологія, мовленнєвий жанр.

The report is dedicated to the modeling of cognitive structures of inaugural speeches of US Presidents. Typical cognitive structures of them are singled out and further perspectives of genre and register research are developed.

Key words: cognitive structures, discourse, genre and register theory, language genre.

Генристика (лінгвістична генологія) є сучасним розділом дискурсу аналізу, який поєднує такі тенденції сучасної наукової парадигми, як функціональна й когнітивна. Генристичний аналіз дискурсу передбачає систематичний опис інваріантних характеристик мовленнєвих жанрів та пояснення відмінностей у використанні мовних структур. На комунікативній природі жанру наголошував Ф. Бацевич [1]. Жанровий та реєстровий

аналіз був застосований зокрема до аналізу мовної особистості з метою створення її узагальненого дискурс-портрета [2].

Структурний аналіз жанру проводив Т. ван Дейк, досліджуючи структурну організацію газетних новин як наративного дискурсу. Науковець пропонує термін новинні схеми (англ. news schemata) та виділяє такі компоненти новинної статті, як лід (анотація), основні події, події, що передували основним подіям, та коментар [4, р. 29].

Т. Яхонтова описує прототипову структуру наукової статті й виокремлює такі функціонально-семантичні блоки, як констатація мети дослідження, вихідні теоретичні позиції та головні результати [3, с. 479].

Інавгураційні промови – це особливий жанр політичного дискурсу зі своїми притаманними рисами та відмінностями [6]. Важливим є дослідити структурні особливості організації інавгураційних промов ХХІ століття, які певним чином зумовлені соціальним контекстом. Отже, ми маємо справу з соціокогнітивними вимірами дослідження дискурсу.

Структурний аналіз дискурсу спирається на дослідження з риторики і по суті є сучасним напрямом класичних риторичних досліджень. На макросемантичному рівні ми можемо описати значення частин дискурсу, як-от параграфів або секцій. Іншими словами, ми описуємо когнітивні схематичні структури або когнітивні схеми. З точки зору когнітивної лінгвістики когнітивні схеми реалізуються у вигляді структурно-функціональних частин дискурсу і демонструють специфічні тактичні ходи втілення задуму (інтенції).

Мінімальною одиницею аналізу дискурсу є пропозиція, яка часто дорівнює реченню. Оскільки дискурси переважно мають кілька тем, то і макроструктура дискурсів, яка має ієрархічну організацію, складається з кількох макропропозицій.

Когнітивні мапи визначаємо як дискурсивну когнітивно-орієнтовану форму реалізації домінуючих і повторювальних кому-

нікативних стратегій в певному типі дискурсу. А когнітивні схеми, в свою чергу, визначаємо як дискурсивну когнітивно-орієнтовану форму реалізації домінуючих і повторюваних комунікативних тактик [5; 7].

Когнітивні тактики реалізуються в рамках комунікативних ходів і на когнітивному рівні дорівнюють схемам. Іншими словами, когнітивні схеми – це інваріантні частини дискурсу, які повторюються. Прототипова когнітивна структура дискурсу певного жанру з когнітивної точки зору є мапою.

Ми проаналізували інавгураційні промови американських президентів XXI століття і визначили такі когнітивні схеми: апеляція до демократичних цінностей і свобод Америки; опис стану справ та проблем, які треба вирішити; звернення до історичних подій; заклики до подолання труднощів і обіцяння; інше (звернення до Бога, впевненість у здоланні труднощів).

Ми розглядаємо жанр інавгураційних промов як соціокогнітивне явище і описуємо його композиційну єдність, тобто певні типи побудови цілого і завершеного дискурсу. Отже, когнітивні схеми пояснюють, яким чином когнітивні й соціальні обмеження зумовлюють структуру інавгураційних промов.

Література

1. Бацевич Ф. Лінгвістична генологія: проблеми і перспективи. Львів : ПАІС, 2005. 264 с.
2. Куранова С. І. Перспективи дослідження публічної мовної особистості в аспекті жанрової та реєстрової теорій. *Мовознавство*, 2017. № 5. С. 42–54.
3. Яхонтова Т. Жанровий аналіз. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. 2015. Вип. 138. С. 477–480.
4. Dijk van T. A. *News as discourse*. Lawrence Erlbaum Associates, 1988.
5. Kucherova O. *Discourse schemas in science journalism*. Філологічні й педагогічні студії. Матеріали III міжнародної науково-практичної конференції «Філологічні й педагогічні студії у вітчизняній та зарубіжній науці XXI сторіччя». Київ, 2021. С. 18–21.

6. Wolfarth D. L. John F. Kennedy in the tradition of inaugural speeches. *Quarterly Journal of Speech*. 1961. No. 47 (2). Pp. 124–132. <https://doi.org/10.1080/00335636109382466>
7. Zernetsky P., Kucherova O. Cognitive maps of discourses of British conservative and Australian liberal political manifestos. *Мова: класичне – модерне – постмодерне*. 2021. Вип. 7. С. 35–49. <https://doi.org/10.18523/lcmp2522-9281.2021.7.35-49>